

val hazánkban elsősorban elméletileg foglalkoztak. A nemzetközi eredmények feldolgozását azonban eddig még nem követte sem a hazai adaptálás, sem az új eredmények kimunkálása.

3. A fejlődés tendenciái arra utalnak, hogy a jövőben számítógépekre lesz szükség a korszerű tananyag meghatározásához, az oktató-nevelő munka konkrét célkitűzéseinek és feladatainak pontos körvonalazásához.

A korszerű, modern pedagógia nem csupán új oktatási módszereket és formákat igényel, hanem új tananyagot is, amelyek összeállítását meghatározott konkrét célkitűzések és feladatok határozzák meg, és szerkezete meghatározott struktúrát igényel.

A tudományos, technikai forradalom viharos üteme szempontjából döntő fontosságú különböző algoritmusok oktatása, amelyek ismerete egyik lényeges feltétele a gyorsan változó termelési, gazdasági stb. feladatok megoldásának.

4. Szorosan kapcsolódik a tartalmi problémák megoldásához a számítógépeknek a programkészítés munkájában betöltött funkciója, különösképpen pedig a programok valódiságának elemzésében és értékelésében betöltött szerepe.

A programozott oktatás programjainak elkészítése rendkívül differenciált munkát igényel. Nemcsak a tartalmi anyagot kell pontosan meghatározni, hanem a pedagógiai mozzanatokat is, a készségfejlesztés elemeit

ugyanúgy, mint az információs egység tartalmát. Aprólékos feladatelemzést kell végezni ahhoz, hogy megfelelő programokat készítsünk.

5. Nélkülözhetetlen lesz végül a számítógépek alkalmazása az oktatás-gazdaságossági számításokban. Arra, hogy meghatározott közoktatási beruházásoknak, pedagógiai tevékenységnek, reform-intézkedéseknek pontosan milyen gazdasági hatásai jelentkeznek, számítógépek felhasználása nélkül még megközelítően sem tudunk válaszolni.

És ugyanez vonatkozik a pedagógiai tervezőmunkára is. A beruházás, a fejlesztés ugyanúgy nagy pontosságú számításokat igényel, mint meghatározott intézmény-típusok megszüntetése vagy egy új közoktatási struktúra kialakítása.

Az elhangzott bevezető referátumot (BALÁZS BÉLA) több hozzászólás követte. FRANZ STÜCHLIK (NDK) a számítógépekkel történő vizsgáztatás metodikáját ismertette. ADA—WINTER PÉTER a középfokú oktatás problémáit elemezte, KALMÁR LÁSZLÓ akadémikus széleskörűen és mélyrehatóan foglalkozott a számítógép-didaktika kérdéseivel. HÜNYA PÉTERNÉ a számítógépekkel történő vizsgáztatásnak egy konkrét megoldását ismertette, amelyet a résztvevők nagy érdeklődéssel fogadtak. Ugyanez az érdeklődés volt tapasztalható az elhangzott referátumok, hozzászólások alkalmával is.

BALÁZS BÉLA

A TUDOMÁNYOS MINŐSÍTŐ BIZOTTSÁG HÍREI

A Tudományos Minősítő Bizottság 1969. július 1-re tüzte ki OROSZ LAJOS *Nőnevelési reformtörvények Magyarországon, munkaiskolák (1777—1867)* című kandidátusi értekezésének nyilvános vitáját. A nyilvános vitán a bíráló bizottság elnöke ZIBOLEN ENDRE a neveléstudományok kandidátusa, az opponensek FÖLDES ÉVA, a neveléstudományok doktora és KÖTE SÁNDOR, a neveléstudományok kandidátusa volt.

FÖLDES ÉVA, a neveléstudományok doktora opponensi véleményében kifejtette, hogy az elbírálás tárgyát képező mű témája — gyors ütemben fejlődő marxista történetírásunkat is figyelembe véve — kiállta az idők próbáját, s alapkoncepciója ma is helytálló.

A disszertáció alapkoncepciójához kapcsolódva az opponens felhívja a jelölt figyelmét arra, hogy a társadalmi gyakorlat hatására, az új kutatási eredmények ismeretében nézeteink változhatnak, módosulhatnak. E módosulások az alapkoncepciót lényegében nem változtatják meg, de az árnyaltabb, mélyebb értékeléshez feltétlenül hozzátartozik. Felszabadulás utáni történelmünkben példaként lehetne hozni a női egyenjogúsággal

kapcsolatos állásfoglalásunkat. Míg a felszabadulást követően követő időszakban e területen a népgazdaság minden ágazatában sikraszálltunk a nők teljes egyenjogúsításáért, ma már ezen elv fenntartása mellett sikraszállunk azért is, hogy a nők elsőrendű feladata legalábbis 2—3 éves korig a gyermeknevelés, amelyet szocialista államunk anyasági segély létrehozásával is szorgalmaz.

Csaknem minden egyes történelmi korszakban megtalálható a haladó erők küzdelme a nők egyenjogúsításáért, a tanulás, a tanítás stb. jogáért. Ha ezek a mozgalmak nem is váltak általánossá, de részeredményeket értek el. A nők jogaiért vívott harcot a történelmi fejlődés szerves részeként, amindenkori osztályharc egyik tényezőjeként kell vizsgálni és értékelni. Ilyen összefüggésben értékelhetjük helyesen a nők politikai, kulturális törekvéseit, és érthetjük meg napjaink eredményét.

OROSZ LAJOS munkájának egyik fő erénye éppen az, hogy a magyarországi intézményes nőnevelés közel egy évszázadot felölelő első jelentős szakaszát a történelmi fejlődéssel, a hazai történelmi eseménnyel szoros összefüggésben vizsgálja.

A gazdag forrásanyag gondos kezelése, a marxizmus—leninizmus bázisán elért új eredmények, s munka színes, olvasmányos stílusa együttesen azt bizonyítják, hogy Orosz Lajos munkája alkalmas arra, hogy a Tudományos Minősítő Bizottság a neveléstudományok kandidátusi fokozatot nevezett részére odaítélje.

KÖTE SÁNDOR, a neveléstudományok kandidátusa opponensi véleményében örömmel üdvözlöli a jelölt témáját azért, mert a nőneveléssel kapcsolatos eddigi állásfoglalásokat megszabadítja a polgári szerzők munkájában esetenként jelentkező egyoldalúságtól és túlzásoktól. Igen értékes része a disszertációnak annak bemutatása, hogy a 18. század második felében Nyugat-Európában kibontakozó polgári nőmozgalom, a nőemancipációs törekvések, a felvilágosodás filozófiája és eszmevilága egyaránt jelentősen befolyásolta, sőt bizonyos értelemben meghatározta a hazai nőnevelési törekvéseket, bár azok végső okát és mozgatórugóját a gazdasági fejlődésben, az önálló gazdálkodás felbomlásában, az árutermelés fejlődésében kell keresni. A hazai polgári fejlődés viszonylagos elmaradottságával magyarázza, hogy a nőemancipáció kérdése nem merül fel olyan radikális formában, mint nyugaton, s hogy a nők felszabadításának részletproblémái kerülnek előtérbe, hogy a szervezett, ütőképes nőmozgalom hosszú évtizedekig még a nemesi reformmozgalom idején sem tud kialakulni.

Amit a munka első részében a nőnevelés intézményes megoldására tett kezdeményezésekről olvasunk, több vonatkozásban újszerű. Az első és második Ratio Educationis alapos és találó értékelése még jobban kiemeli a Tessedik által megvalósított nőnevelési gyakorlat jelentőségét, s több ponton új szempontokkal gazdagítja e korszakos jelentőségű pedagógiai alkotásokat.

A jelölt értekezésében feldolgozta a nőnevelésre vonatkozó hazai pedagógiai irodalmat. Ennek már csak összegyűjtése sem volt kis feladat, hiszen — mint köztudott — a régebbi és a marxista szemléletű irodalom is csak alkalmoszerűen foglalkozott a nőnevelés ügyének egyik-másik jelentősebb alakjával.

Az értekezés pozitívumaként említi az opponens, hogy a nőneveléssel foglalkozó viták, tervezetek elemzésén túlmenően foglalkozik az értekezés az oktatás, az iskolázás helyzetével, azokkal a törvényekkel és rendeletekkel, amelyek a hazai oktatásügy, benne a leánynevelés ügyét is befolyásolták, meghatározták. A legfontosabb és legértékesebb az, amit az 1848-as törvényjavaslatról, ill. az első egyetemes tanítógyűlésről kapunk.

A disszertáció új vonása, határozottan új eredménye, hogy bemutatja Karacs Terézt, nőnevelési-pedagógiai nézeteit, harcát, ame-

lyet a nőnevelés rendi felfogásával folytatott. Karacs és Teleki Blanka kapcsolatát is újszerű megvilágításba helyezve kapjuk a munkában. Jól bizonyított, hogy Karacs már fellépése kezdetén is a radikális baloldal politikáját vallotta magáénak, és következetesen szembe száll az előkelő leánynevelőintézetek rendi elzárkózásával.

A disszertáció nem homályosítja el Teleki Blanka és Lővei Klára munkásságát sem, sőt Vasvári Pál kéziratai, Lővei Klára feljegyzései és Teleki Blanka intézetét látogató növendékek írásbeli dolgozatai és levelei alapján kapunk hű képet az ott folyó munkáról.

A disszertáció befejező része meggyőzően tárja fel a Bach-korszak nőemancipációs és antifeminista törekvéseinek társadalmi okait.

Az opponens megállapította, hogy Orosz Lajos munkája minden szempontból megfelel a kandidátusi disszertációkkal szemben támasztott követelményeknek. Igen gazdag irodalmi anyagot dolgoz fel, több eddig ismeretlen dokumentum elemzését végzi el, s a hazai nőnevelési nézeteket és tervezeteket széles pedagógiai megalapozottsággal értékeli; s áttekinti a nőnevelési intézmények munkásságát is. A disszertáció értékes marxista pedagógia-történeti mű, amely a hazai nőnevelés történetét, fejlődését tekinti át a 18. század utolsó harmadától a kiegyezésig. Javasolja ezért a Tudományos Minősítő Bizottságnak, hogy a jelölt részére ítélje oda a neveléstudományok kandidátusa tudományos fokozatot.

Orosz Lajos az opponensi véleményekre adott válaszában kifejtette, hogy a nőnevelés egészének alakulása a legszorosabb kapcsolatban van a polgári nemzetté válásunkért vívott harc egészével, és ezen belül a korszakban kibontakozó polgári nőemancipációs küzdelmekkel. Ez utóbbi probléma vizsgálata nélkül elsősorban a nőnevelés céljának, a nevelés tartalmának, de sok esetben szervezeti formáinak és módszereinek kérdéseit sem tudjuk történelmileg megbízhatóan értékelni. A polgári nőmozgalom problémái nem korlátozhatók sem külföldön, sem nálunk csupán, vagy akár elsősorban a művelődés területére: a nőemancipációs törekvések történetében számtalan termelési, politikai, jogi, etikai, szociális, nevelési, művelődési probléma feszül, alakul dialektikus kölcsönhatásban a társadalmi termelés, a termelési viszonyok, az osztályharc és a társadalmi tudatformák általános fejlődéstörténetével.

Egyetért FÖLDES ÉVA opponensi véleményében elhangzott azon kritikai észrevétellel, hogy a nőemancipáció értelmezése a szocializmus építése során alakul, fejlődik. Ami azonban a konkrétan említett nagy jelentőségű kormányzati intézkedést illeti, mindamelllett, hogy a kisgyermekes dolgozó anyák

tizezreinek helyzetét könnyíti meg, a távlatokat tekintve sok töprengésre ad okot, mert nem oldja meg azoknak a dolgozó anyáknak a helyzetét, akik munkájukat már most élethivatásnak, emberi kibontakozásuk nélkülözhetetlen eszközének tekintik. A kommunizmus építésének távlatait tekintve éppen az olyan típusú nők számának állandó gyarapodásával kell számolnunk, akiknek a számára társadalmi hivatásuk, munkájuk nélkülözhetetlen életszükséglet.

Az osztályharc és a polgári nőmozgalom programja közötti összefüggés tekintetében különbséget kell tennünk a hazai és a külföldi polgárosult országok e korabeli nőmozgalmai között. Hiánya a tanulmányoknak az, hogy a külföldi, a polgári forradalmak után kiterelvényesedő és a polgárnők egyenjogúságát egyre radikálisabban hirdető nőemancipációs irodalomról szólván csak általánosságban állapítja meg, hogy annál inkább elszakadt a társadalmi haladás érdekeitől, és annál inkább a polgárság, mint uralgó osztály belügyévé vált, minél inkább kieleződtek a tőkés társadalom ellentétei.

Míg a polgárosult országokban a nőmozgalom a polgárnők és polgárférjak közötti küzdelem formáját öltötte, a tőkés társadalom alapvető viszonyainak konzerválása jegyében, nálunk a polgári forradalom előtt a nőemancipációs törekvések beleolvadtak a társadalmi haladásért küzdő erők szövetségébe.

A jelölt akkor, amikor köszönetet mond mindkét opponensének az elhangzott kritikai észrevételekért, megjegyzi, hogy a nőnevelés eddig elhanyagolt történetének további kutatása sok meglepetést tart még a számunkra,

és sok tekintetben kiigazíthat summásan elintéztnek hitt, lezártak gondolt tételeket.

A ZIBOLEN ENDRE által vezetett bírálóbizottság megállapította, hogy az értekezés az 1777—1867-ig terjedő korszak hazai nőnevelésének marxista értékelését adja.

A jelölt igen gazdag kézirat és irodalmi anyagot dolgoz fel. A hazai nőnevelési intézeteket és tervezeteket széles pedagógiai megalapozottsággal értékeli. A történeti szempontok érvényesítésével, az alapvető történelmi összefüggések bemutatásával tekinti át a nőnevelési intézmények munkásságát és az egykorú törekvéseket. Következtetései, megállapításai mindig jól bizonyítottak.

Számos kérdésben új összefüggéseket tár fel, pl. az első és második Ratio Educationis értékelésében, Tessedik szorgalmatossági iskolájának a tárgy szempontjából való elemzésében, Teleki Blanka és Karacs Teréz pedagógiai munkájának bemutatásában Vasvári Pálnak Teleki Blanka intézetében folytatott tanári gyakorlatának értékelésében stb.

Az 1962-be nyomatásban is megjelent disszertáció értékes hozzájárulás a magyar neveléstörténeti irodalomhoz. Időszerűsége és tudományos jelentősége ma is változatlan.

A bíráló bizottság egyhangúan, 8 igen szavazattal javasolta a TMB-nek, hogy OROSZ LAJOS részére a tudományos fokozatot ítélje oda.

A Tudományos Minősítő Bizottság a TMB Pedagógiai Szakbizottsága, valamint a bíráló bizottság egybehangzó pozitív véleménye alapján 1969. októberi plénumülésén OROSZ LAJOST a neveléstudományok kandidátusává nyilvánította. SIMON PÉTERNÉ

AZ MTA PEDAGÓGIAI BIZOTTSÁGA

A Pedagógiai Bizottság 1969. január hó 31-én tartott ülésén megvitatta a kutatóhelyek által készített beszámoló jelentéseket az elmúlt hároméves tervidőszak kutatómunkájáról és a következő hároméves tervidőszakra készített kutatási terveket.

A Bizottság megállapította, hogy a beszámoló jelentések és az újabb tervidőszakra készített kutatási tervek egyre inkább megfelelnek a rendelkezésekben foglalt követelményeknek, s hogy a tervekészítésben egészséges és örvendetes fejlődés tapasztalható. A tervekben szereplő témák általában olyan problémák vizsgálatát tűzik ki célul, amelyek az oktatónyelvőmunka hatékonyabbá tételét kívánják szolgálni. Éppen ezért a témák nagy többsége nemcsak figyelmet érdemlő, de feltétlenül biztosítani kell a kutatások folytatásához szükséges anyagi és személyi feltételeket is.

Ezek hiányában aligha lehet biztosítani a kutatások eredményes folytatását, és a munkát valóban előbbre vivő általános érvényű következtetések levonását.

Márciusban tartott ülésén megvitatásra került az az előterjesztés, amelyet a II. Osztály számára készített a Bizottság megbízásából Szarka József, Székely Endréné és Zibolen Endre. A jelentés a pedagógiai kutatások jelenlegi helyzetét és a jövőbeni feladatokat volt hivatva felvázolni. A vita során igen sok javaslat hangzott el, amelyek feltétlenül hozzájárultak ahhoz, hogy pontos és objektív helyzetképet rajzolhasson a Bizottság a fentebb említett problémákat illetően. A vita eredményeinek az anyagban is tükröződniök kellett, éppen ezért az anyag végleges megfogalmazásával megbízta Földes Évát, Székely Endrénét és Ábent Ferencet, hangsúlyozva,